

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Præsident
Hans Mansen den Ældres
Levnet

Præsident

Hans Mansen den Ældres

Levnet.

Bed

fr. Hammerich.

Haderslev.

Trykt i Godtke Nielsens Officin.

1858.

Mod Slutningen af det 16de Aarhundrede levede i Flensborg et Par agtbare Ægtefolk af den bedre Borgerklasse, Kjøbmand Evert Mansen og Maren Pedersdatter. Disse Folk, hvis Kaar synes at have været noget smaa, fik den 28de November 1598 et Barn, som de gav Navnet Hans Mansen. Drengen var af en meget opvakt og livlig Natur og udmærkede sig navnlig ved en ypperlig Hufommelse; sin Underviisning fik han i en af Datidens Borgerstoler, hvor man lærte at læse, skrive og regne og desuden sin kristelige Børnelærdom. Det var jo vistnok en temmelig tarvelig Underviisning, ikke stort bedre end den, Bønderbørn faae nuomstunder, men den ansaaes for tilstrækkelig; den meddeelttes paa Tydsk, som dengang var udelukkende Skolesprog i Flensborg. Hans Mansen kunde imidlertid naturligtviis ogsaa tale Dansk ganske som sit Modersmaal, thi den lavere flensborgske Borgerstand brugte det gjerne til Dmgangssprog i Familierne; Byen havde desuden en dansk Kirke. Til Alvor og Gudsfrygt blev han tidlig ledet af Forældre og Foresatte, og deres Arbeide var ikke forgjæves.

Livet derhjemme frembød flere Sider, som ret kunde underholde og belære en opvakt Dreng. Der var først den kommunale Frihed, Flensborg var i Besiddelse af, og som befandt sig i frodig Udvikling. Idelige Sammenstød forefaldt mellem den saa overmodige og voldsomme Adels og Borgerne i Byen; til en af Tidens mest yndede Krøniker hører saaledes en Tildragelse fra Hans Ransens tidligste Barndom: nogle Adelsmænd vare trængte ind i Borgermester Schrøders Gaard og havde fludt efter ham. Ofte saae man statelige Optog af Gjennemreisende, adelige og fyrstelige Personer, af og til blev der holdt Landdag paa Slottet, hvor Adelen saa ret kunde vise sig i sin Pragt. Saadanne Tildragelser, Virkninger af den herskende Spænding mellem Adels og Borgere, kunde ikke andet end gjøre Indtryk paa Drengen, og det saa meget desto mere, som Faderen rimeligviis var en af Byens deputerede Borgere. Han maatte tidlig lære at holde af Borgerfriheden, men ikke af Adelen, og Barndommens Indtryk, veed vi, ere gjerne uudstøttelige.

Ogsaa Handelslivet i Byen maatte virke vækkende paa ham. Flensborg dengang havde vel en Befolkning af imellem 5 og 6000 Mennesker, det havde sit saakaldte Kompagnihus, sin Børs og var i det Hele en efter Tidens Vilkaar meget nærsom Handelsby; Tallet af de her hjemmehørende Fartsøier anslaaes til 200. Hvor Meget var der altsaa ikke at lære for Hans Ransen

paa Kontorerne og nede ved Bryggen, især da baade hans Fader og Farbroder kunde give ham den bedste Anviisning.

Ulykkeligviis dør Faderen, ligesom den Unge skal træde ud af Drengaaarene og forlade sin Skole; men Farbroderen, en ret velhavende, baade handelstyndig og søerfarende Mand, gjorde alt Sit for at være ham i Faders Sted. Datidens Hønsborgere toge ibrig Deel i Handelen paa Ishavet og Arkangel, som for Diebliffet var Ruslands næsten eneste Søhavn. Skibene bragte alle Slags Varer herhid, der saa om Vinteren paa Slæder førtes dybere ind i Landet; hvad de tog hjem med sig derfra igjen, var Lørfisk, Peltsværf og andre Frembringelser fra de kolde nordlige Egne. Eller de gik ud paa Fiskeri under den norske og russiske Ishavstift. En saadan Fart havde nu ogsaa Hans Mansens Farbroder belæst sig paa, og den endnu ikke jextenaarige Brodersøn skulde gjøre ham Følgestab og saaledes føres ud i det praktiske Liv. Ikke længe efter Calmarfrigens Ende saae man et Fartøi staae ud ad Hønsborgsfjord, fragtet for de nævnte Egne og med vore to Benner ombord. En Reise herop lod sig dengang hverken gjøre med den Lethed eller Sikkerhed som nuomstunder. Af Søkaart og nautiske Instrumenter havde Skipperen gjerne kun faa eller vel slet ingen; ogsaa Folk, bekjendte i disse Farvande, vare vanskelige at opdrive, og, hvad der snart var endnu værre, det vrimlede deroppe med Kapere og

Sørøvere. Ethvert Skib, som skulde den Wei, maatte derfor forsyne sig med Kanoner og andre Vaaben, thi disse vilde rimeligviis gjøres haardt Behov. Saaledes maae vi folgelig tænke os det Fartoi rustet, hvormed den unge Hans Mansen gjorde sin første Reise; det var bestemt for Havnen Kola i det nordlige Rusland.

De sædvanlige Uventhr lode heller ikke vente paa sig: to Gange bleve vore Reifende overfaldne og udplyndrede, og Stormene tumlede saa lystig med dem, at de maatte være hjertensglade ved at naae Havn i Vardøhuus. Livet der var neppe særdeles behageligt: det saakaldte Slot var den usleste Bygning, man vilde see for sine Dine; den Præst, som i disse Aar skulde forestaae Ejenesten, var relegeret fra Univerfitetet og kaldtes udtrykkelig „et raat Uen“. I Byen, der bestod af et Par halvt underjordiske Huler, var det suart ikke muligt at nære sig for Stank af Trau og raaden Fift; selv Præsten boede i en saadan Hytte og bruggede fit Ol af den Mast, han fik fra Slottet. Alligevel vare vore Reifende glade ved dog ialfald at befinde sig blandt Mennesker; de laae her nogen Tid, udbedrede Staden, forfriskede sig, saa godt det kunde skee paa en saadan Plads, og seilede saa videre til Bestemmelsesstedet, Kola i Rusland, hvor de indtraf seent ud paa Aaret 1614.

Den korte, taagede Sommer var for længe siden forbi, da de kom til dette Udsted; de maatte folgelig belave sig paa Vinterleie. Omgivelserne vare just ikke

meget indbydende. I den usle By, som baade Russerne og de Danste gjorde Paastand paa, men som i Virkelighed stod under Russerne, saae man nogle lave Hytter, byggede af Træ og tækkede med Fiskebeen, der tilsammen dannede een Gade og vel nærmest lode sig sammenligne med vore grønlandste Kolonier. Den laae i en ligeledes fuldkommen grønlandst Egn, ved en lille Flod, i Bunden af Fjorden og omgiven af Bjerge med en Smule forkrøblet Trævæxt; Folkene vare en Blanding af Russer og Lapper. Og hvormed skulde Hans Mansen saa tilbringe den hele, udslagne Vinter? Han tog alvorlig fat paa Sømandskunsten, hvori han siden viser sig som meget indsigtfuld; desuden lagde han sig efter Russt, — Farbroderen maa heri have seet en Vej til at saae ham frem paa. Til Afvevling kunde han gjøre sig bekendt med Polarlandenes Naturforhold, en Ting, hvortil han var godt oplagt; han kunde betragte de prægtige Nordlys, gaae paa Skytteri, besøge Lapperne i deres Hytter, blive beværtet med Mensdyrskinke og Meenost, see paa dem, naar de gabe sig ud for at øve Trolddomskunster, eller naar de klædte sig nøgne af og vilde til at brydes.

Saaledes gled Tiden, og Sommeren derefter, 1615, seilede saa Farbroderen afsted med sit Fartoi, medens den unge Mansen betroedes til paa egen Haand at bereise Landet; det lader nemlig til, at Farbroderen har anseet en længere Reise gennem det Indre nødvendig for ham, for at skaffe ham større Færdighed i Sproget,

og med Nette har antaget, at det ganske unge Menneske dog var forstandig nok til at foretage en saadan paa egen Haand. Hans Nansen fandt da rigelig Veilighed til at studere baade Rusfist og Rusland, som i hine Tider laae i et fast utroligt Barbari. Samtidige danske Forfattere kunne ikke blive trætte af at omtale de skidne Munk, Stanken i Almuens Hytter, det grove Folkefærd og det Tyranni, hvorunder det sukede. Som det synes, endte Hans Nansen sin Tur i en Havn, der stod i Forbindelse med Østersøen; herfra ankom han i September til Kjøbenhavn.

Han var knap 17 Aar gammel og ganske overladt til sig selv, men hans bestedne Væsen, hans selvstændige, faste Karakter, hans udmærkede Hoved skaffede ham frem. Herved blev tillige hans Kundskab i det russiske Sprog ham til god Hjælp; vi træffe ham snart i Tjeneste hos en anseet Handelsmand i Helsingør, for hvem han foer paa Rusland og Østerhavnene som Kjøbmand og Skipper paa een Gang. I hans Opførsel og fortrinlige Duelighed skaffede ham endogsaa Venner i selve Kong Kristian den fjerdes Nærhed. Det var i de Dage, denne spælsfattede sig stærkt med at oprette Handelskompagnier og skaffe Handelen et større Opving. Sæns Munk gik til Grønland, Ove Gjedde til Ostindien, og nu faaer Hans Nansen kongelig Befaling til

at gjøre en Reise for at knytte Handelsforbindelser med det allernordligste Rusland: der kan neppe siges Mere til hans Nos, end at Kongen lagde en saa vigtig Sag i hans Haand, endnu før han fyldte sit et og tyvende Aar. Ved sin Hjemkomst fra en Danzigfart blev han underrettet herom og gav sig strag ifærd med Forbreddelserne.

Mellem Floderne Dvina og Pehova ligger en uoverstuelig stovløs, øde Steppe, der afgiver den fortræffeligste Bildtbane for sine Beboere; Staden Pehova selv var en ubetydelig lille Stad, som kun Peltskhandelen gav en vis Vigtighed. Her skulde nu Hans Nansen hen; Kongen forsynede ham med Skib og alt Tilbehør, og i Aaret 1619 tiltraadte han Reisen. Han maatte imidlertid friste en lignende Skjebne som ved forrige Ishavsreise: han stødte paa saa store Ismasser, at han ikke vandt videre frem end til Kola, hvor han altsaa maatte tilbringe endnu een Winter. Det følgende Aar maa han have faaet Befaling til at opgive Forsøget med Pehova hvorimod han bereiste og undersøgte Ishavskysterne og derpaa tog hjem til Kjøbenhavn med sit Fartøi. Det uforknyldte Uheld, der rammede ham, blev dog i ingen Maade regnet ham til Brøde.

Borgerne i Kjøbenhavn led i hine Tider uendelig Meget under Adelsvældens Tryk. Kapitalerne vare faa og kunde ikke bruges uden under mangehaande Indstrænkninger; Adel og Konge deelte Fortjenesten med

Borgeren, ofte var denne ikke istand til at inddrive sit Tilgodehavende hos en Adelsmand, fordi han ikke maatte faae adeligt Gods i Cie: den indre Samfærsel var ringe, Fabrikkerne, Veiene usle, kun Lidet var gjort for Havne og Fyrtaarne og et ordnet Postvæsen. Alligevel gaves der Omstændigheder, som ikke desto mindre gjorde Tilstanden taalelig, ja selv aabnede lysere Udsigter: fremfor Alt nærrede man store Forhaabninger om, hvad Kongen med sin levende Interesse for Fabrikker og Handel maatte kunne udvirke. Hist og her fandtes rige Borgermænd, som for det Meste vare komne til Kjøbenhavn fra Sylland, de andre Provindsler eller Thydskland, med Staven i Haand og faa Skillingen i Lommen, og der havde svunget sig op til anseelige Stillinger. En saadan Mand var Borgermester Mikkel Vibe, en født Thyde, der nu som islandsk Kjøbmand, Skibsreder og Byggherre sad i udbredt Virksomhed. Vibe tilbød Hans Mansen, strax efter denne Hjemkomst, en Plads paa sit Kontor og i sit Huus og fik efterhaanden saa stor Tillid til ham, at han førte ham ind i alle sine Forretninger. Et Træl fra denne saa almindelig hædrede og afholdte Mandes Liv tjener til at vise den store Forstjæl mellem Sæderne dengang og nu. Ved et Bryllupsgilde, hvor der blev drukket tæt, kom det til onde Ord mellem nogle tilstedeværende Borgere og Professorer; man pek i Fingrene ad hinanden, slog Glasfene itu og stiktes ad i Brede. Som Vibe Klokken ti begav sig hjem, blev

han fulgt af en Flok baade Mænd og Kvinder, der undervejs gjorde Holdt udenfor en af Professorernes Bopæl og begyndte paa Gadeoptøier. Da aabnedes Porten: en Professor styrtede ud af den med dragen Klinge, hug om sig tilhøire og venstre, og nær havde der vanket blodige Pander. Deslige Optrin var man dog dengang vant til, de hørte formelig til Dagens Orden: selv Konger og Prindsen gjorde sig skyldige i dem, og Bibe led ikke det ringeste Skaar derved i sin velfortjente borgerlige Agtelse. Ogsaa i denne Mands huuslige Kreds blev nu Hans Mansen snart bekendt med de dygtigste Kjøbmænd, ældre og yngre; især sluttede han sig til de senere Borgermestere Finn, Nielsen og Kristoffer Hansen, med hvem han skulde gjenneleve et bevæget Liv. Det lader ogsaa til, at hans vaagnende Interesse for Naturvidenskab og Historie har ført ham sammen med en Landsmand, Præsten Niels Helvad fra Slesvig, der nu tilbragte sine Dage som kongelig Almanakskriver i Kjøbenhavn. Med de mange i Kjøbenhavn bosatte Tydskere stod han derimod ikke i Forbindelse. Danskt var han i Sind og Skind, havde sit Stolestade ikke i tydskt, men danskt Kirke, Helliggeistkirke; optraadte snart som danskt Folkeskribent og gav sine Børn en god danskt Opdragelse.

Maret efterat være optagen i Bibes Huus var han saa vel anbefalet i alle Kjøbmandskredse, at det islandste Kompagni 1621 tog ham i fast Tjeneste som

Rjøbmand. Hver Sommer i henved en Snees Aar var han nu i uafsladelig Bevægelse, gjorde aarlig sin Islandsreise, forhandlede Varerne i Glückstadt og uddannede sig til en fuldendt Sømand og Handelsmand. Hans faste Karakter, Djærvhed og Mandsnærværelse hjalp ham gjennem mangen Ubehagelighed, selv Fare; thi i hiin Tid, hvor Søen brimlede af Kapere, var Sømandslivet ogsaa i denne Henseende udfat for store Farer. I sine ledige Timer paa Reiserne savnede han ikke anden Sysselsættelse. Han havde begyndt at skaffe sig en lille Bogsamling af nautiske, astronomiske, geografiske og historiske Skrifter; han anstillede Jagttogter over de mærkelige Naturbegivenheder, som han blev Vidne til navnlig paa Island; han gjorde sig bekendt med disse Oboers Sprog, Leveviis og Historie. Saaledes gik Sommeren hen, og om Vinteren havde han vidst at berede sig et hyggeligt Hjem. Der opholdt sig i den nu afdøde Mittel Vibes Huus en tækkelig, huuslig Pige, Sofie, Datter af en Borgermester i Slangerup og beslægtet med den vibeste Familie. Hun var 24 Aar og han lidt over 27, da han i Begyndelsen af 1626 bad om hendes Haand og fik et Ja.

Den Tid havde Høitidelighederne ved Taard og Bryllup Mere at betyde end nutildags: Folk vare ikke endnu forvante med offentlige Forlystelser. Af og til kom en Markedsdag, hvor man kunde more sig med at vandre op og ned i lange Rækker, see paa de smukke

Nationaldragter, Boderne med de udstillede Varer, Bjørnen, som dansede paa Bagbenene, eller en omvankende Trup Skuespillere, som gav knaldende Spet-
 takelsstykker. Om Sommeren gjorde man en Kildereise til Helene = Kilde i Nordjælland, blandede sig i den brogede Folkestimel af Syge og Sunde, Høie og Lave, og dansede med omkring St. Hans = Baalet. Københavnerne kunde høre Musiken fra Taarnblæserne, spadserere omkring i Rosenborghave, som dengang var langt større end nu, eller kjøre ud til Lyngby eller Lunden ved Dragør. Mest Fornøielse skaffede alligevel Suul og Fastelavn med sine Lege, eller vigtige Begivenheder i Familielivet, Barselsstuer, Bryllupper, ja selv Vigstuer, hvor der tit fandtes en høist usømmelig Lystighed. Ved saadan Leilighed kunde Koneerne ogsaa vise sig i den bedste Stads. Rigtignok passede Dyrigheden paa, at Folk hverken gav for mange Penge ud eller klædte sig anderledes, end at man paa Stedet kunde kjende, hvad Stand de hørte til. Det var paa det Nøieste bestemt, hvorledes Haandværksmandens, Købmandens, Adelsmandens Kone maatte være pyntet — hos Borgelige kaldtes Floil og Kniplinger for en „Guds Fortørnelse“ —, hvad Art Vogne der turde kjøres i, hvor megen Wiin der turde drikkes, og hvor mange Retter der maatte komme paa Bordet. Ulykken var blot, at ethvert Opsyn med saadanne Ting var yderst vanskeligt at føre.

Hans Mansens Saerd og Bryllup er sikkert holdt saa smukt, som Loven tillod; om denne er bleven omgaaet, som saa ofte, faae vi lade staae hen. En Kjøbmand turde til Fæstensøl byde 8 Par; medens ringere Folk kun maatte beværte med „Sukat og fyltet Ingefær“, turde han desuden udstjænke indtil $\frac{1}{2}$ Amen Rhinskvinn. Ved en saadan Mandes Bryllup kunde Bruden gaae med det gamle, af Dronning Dorothea til Staden forærede Brudespænde og med egne Smykker af Guld og Perler; Brudestolen i Kirken maatte være pyntet med flamske Hinder og Tæppe. Spillemænd med Fløiter og Trompeter gif foran det talrige Følge gjennem Gaderne til Brudehuset. Dette maatte ikke være tapetseret med kostbarere Stoffer end flamsk Klæde, kun Himlingen over Parret turde beklædes med Silke. Maaltidet skulde begynde Kl. 11 og slutte Kl. 3 præcis, 6 Retter kunde sættes paa Bordet, og 2 Amener Rhinskvinn drikkes op. Om Aftenen kunde der blive spist og danset paa Kompagnihuset eller Raadstuen. I alle Stænder hørte det til Skik og Brug, at Brudeparret med Sang og Følger fulgtes hen til den silkebrede Seng, hvor de et Dieblif toge Plads i Alles Paasyn: hun i Natdragt, han fuld paaklædt, dog med Nathue paa Hovedet. Saasnart denne Skik var efterkommet, begave Alle sig tilbage til Gildesalen. Med festlige Maaltider og Dands kunde man ogsaa holde Anden- og Tredie-Dags Bryllup, men dermed skulde saa Stadsen have Ende.

Hans Hansens Bryllup stod i November 1626; hans Hæsteskab hører til de lykkelige. Det bandt ham endnu fastere til den ansete, borgerlige Kreds, hvorfra han havde hentet sin Hustru; herhen hørte Alt, der bar Navnet Vibe, af hvilken Familie fandtes Mænd i de høieste Stillinger; herhen hørte den navnkundige Apotheker Esaias Fleischer og endeel andre velhavende og høitagtede Mænd. Hans Hustru forstod at gjøre ham det godt og hyggeligt hjemme, og snart kom der Smaa-folk, den Ene efter den Anden.

I dette Tidrum af sit Liv følte Hans Hansen sig kaldet ud paa en Bane, som dengang saa saare Faa af Borgerstanden betraadte: han blev en videnskabelig dannet Mand og Folkeskribent. Hans Drift til at trænge dybere ind i Sømandskunst, Geografi, Naturvidenskab og Historie er allerede omtalt i det Foregaaende, og hvad han saaledes havde tilegnet sig til egen Brug, laae og gjærede i ham, indtil han uvilkaarlig, uden selv at stile derpaa, blev Skribent. Han udgav et Værk, som baade med Hensyn til Form og Indhold er enestaaende i Datidens danske Bogverden: det var hans Kosmografi. I sjuue fire Parter indeholder denne Bog en Astronomi og Hjilf, en Geografi, en Underviisning i Sømandskunst og en Historie, Alt behandlet efter de bedste Kilder og saa godt, som Tidens Vilkaar paa nogen Maade tillod det. Anordningen er forstandig, Indholdet belærende, Stilen trohjertig, jævn, let og

flydende, mere fri for fremmede Ord, end man dengang var vant til; og at en gudsfrøgtig Mand havde skrevet Bogen, mærker man paa mangfoldige Steder. Den udkom første Gang i Aaret 1633 og oplevede i faa Aar fire Oplag, dengang en af de allerstørste Sjeldenheder. Men det var ogsaa en sand Folkebog, beregnet paa Sømand og Borger; det var en virkelig Trang, her blev afhjulpen. De egenlige Værde oversaae den alligevel; Forfatteren forstod jo ikke Latin, og i de lærde Skoler var man knap begyndt med at tilraade de Færmeste i Mesterlektionen ganske privat i Ferierne at gjøre sig bekendte med en Smule Geografi og Fysik.

Saaledes var Hansens Liv gaaet hen under anstrengt Virksomhed i mindre Kredse, indtil han fyldte de fyrrethve Aar. Da traadte han op som Politiker, idet han valgtes til Raadmand i Kjøbenhavn, der dengang endnu ikke var forenet med Kristianshavn. Forunderligt nok, at det ikke skete tidligere! Hans Familieforbindelser, bekendte Velstand, Dygtighed og Interesse for de offentlige Sager, endelig den Omstændighed, at Kongen allerede i hans tidligste Ungdom havde betjent sig af ham til et større Handelsforetagende, skulde, som det maa synes, for længe siden have henledet Opmærksomheden paa ham. Dette blev imidlertid ikke Tilfældet. Først i Marts 1639 udnævnte Kongen ham til Raad-

mand, thi siden Grevens Feide var Balget af Communal-embedsmænd i Kjøbenhavn lagt i dennes Haand. Hans Ransen, der var en høist bestreden Mand, frabad sig vel den Ære, men modtog den dog tilfjeldt. Samme Aar valgtes han af Interessenterne til Direktør for det islandske Kompagni, en ny Lillidspost. Han udmærkede sig i begge disse Stillinger.

Fem Aar senere, i Marts 1644, sad han, som han pleiede, en Søndagmorgen i Helliggeistkirke, da der kom Bud, at Rigshofmester Korsfitts Ulfeldt vilde tale med ham. Saasnart Tjenesten var forbi, indfandt han sig hos denne og fik her at vide, at Hans Majestæt havde valgt ham til Borgermester i Kjøbenhavn i hans afdøde Slægtnings, Simon Surbæks, Sted. Hans Ransen undskyldte sig atter længe og haardnattet, og hans Modstand blev først overvunden, da Kongen, ved en Undtagelse fra den sædvanlige Fremgangsmaade, tillod Magistraten selv at besætte denne ledige Plads. Ti Aar senere var han efter Lur rykket op til første Borgermester og indtog saaledes den betydeligste borgerlige Stilling i Landet.

Overalt følte Byerne og deres Øvrigheder i disse Dage sig haardt trykkede af Adelen, thi Lehnsmanden havde dem, som det hed, i Forsvar og vidste at gøre sig gjældende. Men i Kjøbenhavn, hvor Regjeringen var nærmest, var Trykket ogsaa størst; Enhver, som traadte lidt dristigere op paa Byens Vegne, stod Fare

for paa Stedet at faae sin Afsted. Det menige Borger-
skab i Kjøbenhavn havde, som en Følge af Erobringen
under Grevens Feide, næsten ganske mistet sin Ind-
flydelse paa Sagerne, medens det i andre Byer ofte
ikke formaaede faa Lidet; et staaende Deputeretkollegium
fandtes ikke. Til Magistratens Omraade hørte baade
en vis lovgivende, styrende og dømmende Myndighed,
Alt dog, som omtalt, under Regjeringens stadige og
skarpe Tilsyn og undertøstet en Mangfoldighed af Ind-
skrænkninger. Bestyrelsen omfattede de mest forskjellig-
artede Gjenstande og var saare indviklet; Borgermesteren
var baade Politimester og Befalingsmand for Borger-
væbningen eller næsten Kommandant i Byen.

Flere Gange om Ugen holdt Magistraten Møde.
Mødestedet var Raadhuset, en smuk Bygning i Renais-
sancestil, med Spidsgavle, Spiir og Taarne; det laae
frit bygget midt imellem Gammel- og Nytorv med det
bekjendte Springvand foran sig. Det var Kjøben-
havnernes Alt i Alt; her blev der dandsset og drukket
ved velhavende Borgeres Bryllup, her fandtes Byens
Fængsel, her bleve Dommene affagte, og herudenfor
stod Ragen og Galgen, her holdtes Areltorv og Marked.
Magistratens Embedsindtægter, der mest bestod i Sportler,
løb op til en ret anseelig Sum; endnu vigtigere end
Lønnen var dog dens Stilling i Borgerstabet. Med
en Blanding af Frygt og dybeste Erbødighed faae
Borgeren op til sin kjære Øvrighed.

Sæder og Skikke vare i det Hele høist forskjelligte fra vor Tids. Mellem Stænderne fandtes saa stor en Afstand, at de vare nærved at ligne Kaster imidlertid er en Overgang allerede at spore. De middelalderlige, gammeldags Klæbedragter begyndte at afløses af Pa-rykker og Træsehatter, franske og tydske Titler kom i Mode: Monsieur, Mademoiselle, Matrone; selv Skostikkerne gjorde Fordring paa at hedde Schuster. Huustugten var stærkt i Brug; Manden havde endnu Lov til med en Baand at revse ikke blot sin Pige, men selv sin Kone. Skjænderier, de blodigste Slagsmaal, hele Gade-fægtninger, f. Ex. mellem Studenter og Officerer og Adelens Tjenerstab, hørte slet ikke til Sjeldenhederne; i de bœlmerke Gader, hvor der ikke fandtes eneste Lygte, foregik hvert Dieblit et Overfald. Loven befalede, at Tugen efter Klokkeren 9 maatte lade sig see paa Gaden, men den blev omgaaet paa mange Maader.

Forholdene, hvorunder Hans Kansen sad i Magi-straten, vare lidet glædelige: stigende Tryk af Adels-vælden, stigende Forbittrelse hos Hoffet og de ringere Stænder, det Ræntespil, som betegner det ulfeldtste Tidrum, tiltagende Slaphed i Sæderne. Mange fore-stille sig, at der hos vore Fædre herskede en streng sædelig Alvor, men de tage høilig feil, der var tværtimod noget Udhulet i hele Tilværelsen: om Raskemangel, de fordærveligste Underflæk og Bestikkelser, om falske Eder sit man hvert Dieblit at høre. Tidens stats-

økonomiske Grundsætninger vare faa skjæbe som vel mulig, Monopolbæset blomstrede, Velstanden tog af Dag for Dag, Fabriker, Handel, Tøt kunde trives, og under Sundhedspleiens elendige Tilstand blev Byen hvert andet eller tredie Aar besøgt af Sygdomme, som gik under Benævnelser Pest og i et eneste Aar kostede over 8500 Mennesker Livet af en Befolkning paa 45,000. Dertil kom endelig de Krige og Beleiringer, som indtraf i disse Aar. Alligevel skulde man troe, ved et løseligt Dietkast, at Byen var i Fremvæxt, Boldene skulde flyttes, hele Kvarterer opføres i den saakaldte nye Stad; saaledes havde Regjeringen befalet det, men Kjøbenhavns Forøgelse forøgede kun Nøden og Elendigheden derinde.

Hvor vanskeligt under saadanne Forhold at staae i Spidsen for en Kommune, med Sands for Borgerret og Borgerfrihed; hvilken Guilddhed og Evne til at fare med Lempe, og paa den anden Side hvilken Djevvhed hørte der ikke til, hvis Noget skulde udrettes! Hans Mandsen var dog sit Kald fuldkomment vogen og ragede betydelig frem over de andre Medlemmer og Magistraten. Djerv, frijindet, mandig indtil Myndighed, med Hjertet paa det rette Sted og Ordet paa rede Haand, dannet baade ved Studier og det praktiske Liv, som gammel Sømand vant til at see Faren under Dine, dertil i Besiddelse af et Udvortes, som snart indgjød Tillid, snart Frygt, var han istand til at sætte sin Villie

igjennem. Kom der saa iblandt et muntert Dieblit, hvor Herrerne af Magistraten samledes i danske Compagni eller hos Hans Majestæt om de fyldte Bægere, da var han den Gladeste blandt de Glade.

Medens Hans Ransen med utrættelig Iver varetog sin Pligt, holdt Borgervæbningen i Orden, fik Byrderne hist og her lettede, sørgede for den offentlige Sikkerhed under Krig og Pest, forbedrede Byens Regnskabsvæsen, udmærkede sig som Dommer, var det dog hans egenlige politiske Færd ligeoverfor Regjeringen og paa Rigsdagen, som skaffede ham det berømmelige Eftermæle. Kampen var aabnet mellem Konge og Folk paa den ene Side og Adelsvælden paa den anden; dens Hovedskueplads var Rigsdagen, som i den senere Tid af Kristian den Fjerdes Regjering fik en bestandig stigende Indflydelse. I Maret 1645 holdtes saadanne Rigsdage i Ringsted og Kjøbenhavn, hvor, efter al Rimelighed, Hans Ransen gav Møde paa sin Kommunes Begne. Borgerstanden tilkæmpede sig Fornægtelsen af dens gamle Ret til aarlige Provindsmøder, skjøndt dette kun var ringe imod, hvad Adelen opnaaede. Stemningen var bitter, og Udtrykkene faldt skarpt, især dengang Adelen nægtede en Pengebevilling. Provindsmødernes Fornægtelse skaffede vel Borgerne en og anden mindre Fordeel, men bragte i det Hele ikke det forventede Udbytte.

I Begyndelsen af 1648 døde Kristian den Fjerde, efterat have gjort endnu eet alvorligt Forsøg paa at formindste Adelen's Magt, som dog endte ulykkelig nok med en den gamle Konge fravrisket, høist ydmygende Afbigt. I April blev Valgrigsdagen samlet for at kaare en Thronfølger, og her mødte Hans Nansen. Med hvilken Glæde har han ikke været Vidne til, at Professor Scavenius hævdede de ringere Stænders lovlige Valgret! En Stund lod det til, at den lavere Adel vilde gjøre fælles Sag med dem mod Høiadelen og arbejde for en konstitutionel Stændersforfatning. Hans Nansen var i det Udflud, som forhandlede herom med Adelen. Men denne svigtede i det afgjørende Dieblit, lokket af Rigsraadets Løfter; den overlod dette tiljødft at opsætte Punkterne i Haandsæftningen. Frederik den Tredie, der kaaredes til Konge, blev da saa indskrænket, at for Dieblittet den nordamerikanske Præsident er i Besiddelse af større Regjeringsmyndighed, end der dengang blev Kongen indrømmet. Adelsvælden opskruedes til det Høieste, de ringere Stænder opnaaede saagodtsom Intet; et Klagekrift, de indgav paa Hyltingsrigsdagen samme Aar, blev uden al Frugt. To Aar senere, paa den Rigsdag, hvor Kongesønnen Kristian (den Femte) blev kaaret, sluttede de sig til Hans Majestæt, der ikke vilde tillade de danske Stænder nogen Valgret til Norge; de førte denne Mening feitrig igjennem, for sig selv opnaaede de derimod Lidet eller Intet.

Det var en lummer Tid at leve i for den, der ikke ganske havde opgivet Frihedens og Fædrelandets Sag. Adelsens Overmod steg daglig, og dog afløredes just nu saa megen Dumpenhed i de høieste Kredse ved de uldfeldtste Historier. Gjøringen tiltog, et fuldstændigt Frihedsparti var organiseret i Kjøbenhavn med Hans Ransens som Leder; Kongen støttede det. Under den bevægede Stemning 1650 antog det Tiden at være kommen til at bryde løs og sendte skarpe Klagekrifter ind til Regjeringen, hvori det blandt Andet hed, at den havde krænket Kjøbenhavns Privilegier. Rigsraadet blev uroligt og ængsteligt, men havde alligevel endnu saa stor Indflydelse, at Kongen saae sig nødt til at opkalde Hans Ransen og den anden Borgermester, Hans Nielsens Lundt, og give dem en Trettesættelse for utilbørlig Skrivemaade. Enkelte af Klagepunkterne bleve derpaa afhjulpne; med Hensyn til andre gav man en Sludder for en Sladder. Noget senere lod Kongen imidlertid de to irettesatte Borgermestere tydelig fornemme, at de ingenlunde havde forspildt hans Naade; han tilstedede dem nemlig et usædvanlig stort Lønningstillæg i Korn fra Provianthuset.

Nar stred nu hen, i hvilke den stille Forbittrelse laae og groede, Kongemagten var steget betydelig ved Ulfeldts Fald, Odense Rigsdag 1657 havde bevilget store Summer til en Krig med Sverig, Krigen var i fuld Gang. Karl Gustav var gaaet over Belterne og

stod udenfor Kjøbenhavns Volde, da en Rigsdag blev aabnet i Februar 1658. Og her midt under Rigets Foredrelse begynder den stolte Rolle, Hans Ransens spiller i Spidsen for sit Borgerstab. Man hørte vel endnu ikke hans og Ligefindebes Forslag om at forsvare sig til sidste Mand, men Kongen, der tildeels havde begyndt Krigen for at udvide sin Magt, tog Leiligheden iagt og vandt Kjøbenhavnernes Hjerte ved Løfter om de mest udstrakte Privilegier. Disse Løfter bidroge særdeles meget til at vedligeholde Gjøringen i Landet, der efter Roskildefreden, i Mellemrummet mellem første og anden svenske Krig, var saa stærk, at Fjenden havde Grund til at udbrøde: „kun vor Armee holder dem i Skindet.“ Det liberale Parti i Kjøbenhavn indgav Forslag til de lovede nye Privilegier, Sommeren gik hen under idelig spændte og atter stufede Forventninger; thi Regjeringen tøvede med at virkeliggjøre sine store Løfter.

Da brød Karl Gustav Freden og landede med en Hær ved Korsør, for fuldstændig at tilintetgjøre Danmark. Den 9de August 1658 mødte Stænderne efter Tilfældelse paa Kjøbenhavns Slot: Dørene til Salen stode aabne, Enhver kunde frit gaae ind og ud. Her reiste Hans Ransen sig; glødende af Mod og Kamplyst formanede han Stænderne til at give Kongen et mandigt Svar. Og dengang nu denne traadte ind, omgivet af sit Raad, og talte til dem med bevæget Stemme, — atter var det

Hans Nansen, som tog tilorde først. Han bebreidede Hans Majestæt, at han forrige Aar ikke havde flaaet Lid til Borgernes Mod, men tilsagde ham med det Samme, at de ikke desto mindre endnu bestandig vare rede til at vove Liv og Blod for ham; deres lydelige Ja befeglede hans Ord, den Forsagthedens Aand, som uvilkaarlig havde yttret sig ved de første Efterretninger om Fredsbrudet, havde givet Plads for et mandigt Mod. Regjeringen understøttede det af al Evne ved under 10de August at udstede Kjøbenhavns foreløbige Privilegier, der gjorde Byen til en fri Rigsstad og gav dens Borgere i alle Henseender adelige Rettigheder. Nu dreves Rustningerne med største Iver; de middelmaadige, mange Steder knap paabegyndte nye Volde fattes i Forsvarsstand, Gravene fyldtes med Vand, Kanoner fjortes op, enhver vaabenfør Mand meldte sig til Krigstjeneste. Hvilket næsten overmenneskeligt Arbeide maa det ikke have været for Hans Nansen, der som første Borgermester tillige var Byens Kommandant! I Stænderforsamlingen, paa Raadstuen, paa Mønstringspladsen, paa Taarnet hos Brandvagten, paa Bolden, allevegne sporede man hans Virksomhed; hans betydelige Formue stod til Regjeringens Raadighed. Han var nu en halvgammel Mand, fyldte alt trefindstyve Aar, han hjemsogetes desuden af en stor Familieulykke ved sin ældste Søns Død, men alligevel holdt han ud under Byrder, der havde bragt mangen Anden til at

synke i Knæerne. Kongen følte tilfulde hans Værd og paastjønnebe det; en Dag paa Volden spændte han sin Kaarde fra og hængte den i Alles Paasyn om Hans Nansen.

Frihedsfølelsen hos Kjøbenhavnerne fik ny Næring ved det mandige Mod, hvormed de forsvarede Kongen og Riget; den ene lille Stænderforsamling efter den anden holdt den desuden stadig ilive under disse Beleiringsaar. Frihedspartiet, med Nansen i Spidsen, arbejdede ufortrødent og indgav nye Forslag om, hvorledes Affattelsen af Privilegierne pæfeligst burde lyde. I Marts 1659 gjorde da Regjeringen endelig Alvor af Sagen og udfærdigede de fuldstændige Privilegier; Borgerne mødte til Valg af de 32 Mænd, og den nye, frie Kommunalforfatning tog sin Begyndelse. Det forekom imidlertid de aarvaagne Borgere, at man ikke nok som holdt sig Privilegierne efterrettelig, og de veglede i Foraaret og Sommeren 1660 en Række Breve herom med Regjeringen, fulde af Selvfølelse og Djerthed. I det de fremhæve, at Kjøbenhavn har frelst Landet, fordre de Privilegierne strengt overholdte, Sammenkaldelsen af en Rigsdag med udvidede konstitutionelle Rettigheder; inden denne er traadt sammen, og de paa den have bevilget en Toldbrulle, nægte de for deres Vedkommende at svare Told. „Lad os dog faae Frugterne af Friheden at forneemne“, hedder det i et af Brevene, „istedetfor den Ufrihed, vi indtil denne Dag have

havt." Kongen vilde ikke for nogle stødende Udtryk skyld fordærve det med sine Borgere; han svarer derfor med yderste Høflighed, snart undvigende, undskyldende, snart indrømmende, og 14 Dage efter Borgerflabets sidste Skrivelse indkalder han den betjendte Rigsdag 1660.

Imidlertid var der arbeidet i det Skjulte. Hofpartiet vilde fremfor Alt udvide Kronens Magt og tænkte naturligtvis allerede paa en Enevælde; i Spidsen for det stod den glimresyge Dronning og Kristoffer Gabel, født i Slesvig eller Holsteen, en Mand, som i en ringe og uanseelig Stilling havde sin Konges fulde Fortroelighed og var vel saa flittet som Nogen til at lede en Kabale. Folkepartiet vilde til en vis Grad støtte Hoffet, men trængte tillige efter forøgede konstitutionelle Rettigheder for Rigsdagen! Lederne vare Hans Ransen og den fjællandske Biskop Svane, Rigets ypperste geistlige Embedsmand, der med sin Forslagenhed og store Indflydelse kunde blive en høist farlig Modstander af Adelen og, naar Alt kom til Alt, tilsidst nok vilde søie sig efter Hoffet. Hemmelig bleve Hans Ransen og Biskoppen, hver for sig, kaldte op til Hans Majestæt, vundne for hans Planer om arvelig Regjering og satte i Forbindelse med hinanden, med Gabel, Hannibal Sehested og Theodor Lente, Kongens Sekretær. Under Sammenkomster inden Rigsdagen i et Hus paa Slotsholmen blev derpaa Planen videre udarbeidet af de Sammensvorne.

Rigsdagen aabnedes den 10de August 1660; Forventningen var spændt. „Hvad skal dog denne hersens store Herredag betyde?“ sagde en Borger til en anden; Hannibal Sehested kom til og hvidskede: „den betyder: vil Du ikke, saa skal Du!“ De 2 borgerlige Stænder sluttede fra Begyndelsen af et fast Forbund under Navn af de Konjungerede, og denne deres Enighed fik et synligt Udtryk, dengang de, Side om Side i en lang Række, begave sig over Slotspladsen op til Ridderjalen paa Slottet, hvor Rigsdagen skulde aabnes. Kongen viste sig ved Vinduet og nikkede fornøiet ned til dem. Deres første Forslag, et velberegnet forberedende Skridt, blev fremlagt af Hans Ransen og fordrede Afstæffelse af Adelens Eneberettigelse til Lehnene, en Berettigelse, som aarlig berøvede Statskassen mindst een Million; Lehnene burde derimod, hed det, bortforpagtes af Kronen. I Møderne gik det heelt stormfuldt til; Adelen rasede og skjældte, hele Byen kom i voldsom Bevægelse, Borgerne samlede sig paa offentlige Steder og drøftede de foreliggende Spørgsmaal ved et Kruus Øl og en Pibe: Alt aander Had mod Adelen. Kongen modtager Forslaget, som bragtes ham i høitideligt Optog af et Udvalg med Ransen og Svane i Spidsen; naturligviis var han Forekommenheden selv.

Gjennem Gabel, hvem han betroede et egenhændig skrevet Høraandbrev, traadte han derpaa ganske hemmelig i nøiere Forbindelse med de to omtalte Ledere. Disse

holdt med Sabel en natlig Sammenkomst i Petri Kirke, hvor de med dyre Eder i Præstens Nærværelse forpligtede sig til at gennemføre et Forslag om Arveregjering: for at forberede dette dannes nu en hemmelig Klub af Rigsdagens mest ansete borgerlige Medlemmer. Adelen forsøgte at stræmme Geistligheden, formaae den til at tilbagetalde Fuldmagterne til sine Rigsdagsmænd, og saaledes sprænge Forsamlingen, men det mislykkedes ganske ved Hoffets Snildhed. Alt var behørig forberedt, ogsaa de i Planen ikke Indviede vare dog bearbejdede, dobbelt uvillig stemte mod den nuværende Tilstand; og nu maatte det briste eller bære.

Den 8de Oktober om Morgenen ilede Ransén op paa Raadstuen, samlede Magistraten og de 32 Mænd, ophidsede dem ved at fremlægge en Stempelpapiirsforordning, der var udstedt tvertimod de borgerlige Stænders Beslutninger, hvidskede dem nogle Ord i Dret om Arveregjeringen, og var nu sikker paa Bistand af sine Kjøbenhavnere. Derpaa traadte han ind i den borgerlige Stand, som havde Møde i Bryggernes Laugshuus, og holdt sin mest glimrende Tale under Rigsdagen. Han skildrede Adelen's Overmod, det Uholdbare i den nuværende Tingenes Tilstand og foreslog Vedtagelse af Arveregjeringen. Svane havde imidlertid paa samme Maade bearbejdet sin Geistlighed; nu viste han sig i Spidsen for dem i Borgerstandens Sal og talte til de Forsamlede. Ranséns Ord vare, som hele hans

Fremfærd, djerbe og dristige: „vi Kjøbenhavnere“, udbrød han, „ville som een Mand staae med Geistligheden og vove derfor Liv og Blod.“ Og hans Ord virkede; det Store i Dieblirket rev selv de Betænkeligere med sig: det afgjørende Stridt blev besluttet, man rakte hverandre Haanden paa at staae sammen som brave Patrioter, hvorefter Forslaget om Arveregjering frag sendtes til Hans Majestæt og Rigsraadet.

Under den heftige Spænding, som nu paafulgte, var det Mansen, der pegede paa Stormkloffen i Frue- taarn, dengang Otto Krag, en Adelsmand, truede ham med Blaataarn. Side om Side med Svane deeltog han i de høitidelige stænderste Optog paa Slotspladsen, der samlede store Menneskemasser og ved deres Hurraer jog Skræk i Rigsraadet. Da dette desuagtet ikke vilde understøtte Arveforslaget, henvendte han og Svane sig umiddelbart til Hans Majestæt; han fik derhos Borgerstanden til at indgive et skarpt Indlæg om Ligeberettigelse med Adelen og førte, efterat Beleiringstilstanden blev proklameret, den øverste Befaling i Kjøbenhavn. Sidstnævnte Forholdsregel hindrede Adelen i, efter dens Plan, at forlade Rigsdagen og saaledes sprænge den, og der blev intet Andet tilovers for den end fortvivlet og haabløs Kamp eller Eftergivenesshed: den valgte det Sidste. Den 13de Oktober overdrog alle Stænder Kongen Arveregjeringen, ved hvilken Leilighed baade de ordførende Adelsmænd, Svane og Mansen udtrykkelig udtalte sig om konstitu-

tionel Sikkring af Stændernes Rettigheder. Forventningen om en fri Forfatning og store Reforme i Retning af baade Frihed og Lighed var meget levende i disse Dage; det Udkast til en ny Grundlov, der endnu er opbevaret, skriver sig rimeligviis fra Hans Ranssen.

Den 14de indtraadte han i et af Kongen sat Stænderudvalg, der skulde ordne Arveregjeringen. Her bragtes en fri Forfatning paa Bane, men fremkaldte den heftigste Kamp af Stændernes forskjellige Interesser. Nær var Kaarden bleven dragen: man frygtede for at styrte Landet i en ganske uberegnelig, løsløs Tilstand. Derfor turde Ranssen ikke med Kraft holde paa sin Frihedsanskuelse, han lod sig som de fleste Andre henrive af sin Kollegas, Svanes, glimrende Talegaver og blænde af sin Kjærlighed til Kongen. Enden paa Forhandlingerne blev da Tilintetgjørelse af Gaandfæstningen og en Kongen overdragen Fuldmagt til at otkroiere Forfatningen, forbundet med et svagt Forbehold af Landets Rettigheder. Nu havde altsaa Hoffet fuldstændig seiret; det vidste at bruge Seiren og skabte en Enevælde, hvorom Tugen af Folkpartiet havde havt fjerneste Anelse, Hans Ranssen allermindest.

Det var ikke muligt strag at gjeennemstue det Inderste i Hoffets Planer. Rigsdagen fik Lov til at sidde hele 2 Maaneder efter Arbejdsfølgen, til henimod Suletider; den bevilgede Skatter, samtykkede Love og behandlede ganske som konstitutionel; den første Ordning af Regje-

ringen havde ogsaa et baade folkeligt og konstitutionelt Præg; den indrettede Kollegier, hvis Medlemmer toges af Borgerlige og Adelige uden Forskjel. Først da den saakaldte Arveenevoldsaft kom ud i Januar 1661, begyndte man at faae Nys om Regjeringens Hensigter; Folkets godtroende Hengivenhed og Tillid til Kongen var bittert stuffet, og Misstemningen saa stor, at der selv frygtedes for Oprør. Hoffet havde imidlertid paa flere Maader søgt at gjøre Hans Nansen med andre Frihedsmænd uftadelige ved at forjone dem med den nye Tingenes Orden. Paa en paafaldende Maade udmærkede Kongen ham og Kjøbenhavnerne ved Gildet i Anledning af Arbejldingen, kom med sit Glas ned til ham, klinkede med ham, gav ham Haanden og talede længe med ham i al Fortrolighed. Ganske beruset af Viin, Glæde og kongelig Naade var han ved Midnatstid kommen nedad Slotstrappen med en Borgerofficer og en Byfoged under hver Arm, havde kastet sig i sin Vogn og kjørte hjem. Han udnævntes til Præsident i Kjøbenhavn, Høiesteretsdommer, og hvad vi nu vilde kalde: Minister uden Portefeuille. Alligevel var han en for gammel Folkets og Frihedens Mand til uden videre at slaae sig til Ro, og hans Misfornøielse lader sig mere end een Gang spore. Ved adskillige Leiligheder henvendte han sig paa de tilfidesatte Borgeres Begne umiddelbart til Kongen, navnlig dengang Kastellet var under Bygning: dets Batterier kunde bestrøge Gaderne i den nye Stad,

og Borgerne sagde derfor: „det var en ny Kapsun, sat dem paa Næsen.“ Høist rimeligt er det, at han ved sine Forestillinger har frelst Kjøbenhavns Privilegier fra at blive endnu værre beklippede, end de bleve; idetmindste vilde Rhytet vide herom at sige. Forresten lod man Manden tale sig kjed og træt, brød sig ikke stort om det Statsraad, hvori han havde Sæde, eller undlod vel endog at sende ham Underretning om dets Møder. Tydskerne havde snart faaet oprettet en egen Kabinet-regjering. Man har ymtet om, at han blev bestukket til at tie stille, men Beskyldningen herom er fuldstændig greben ud af Luften; en saa djerv og ærlig Mand som Hans Mansen burde dog være fri for den. Der var jo desuden Grunde nok, som i Forening med hans tiltagende Alder kunde bevæge ham til at afvente Tiugenæs Gang. Han og flere Frihedsmænd med ham havde i deres høie Stillinger endnu Haab om at virke dog Noget for borgerlig Frihed, et Haab, som først forsvandt ganske med Frederik den Tredies dødelige Afgang.

Over den store politiske Rolle, Hans Mansen kom til at spille, maae vi ikke glemme hans Liv som Privatmand. Efterat have været Direktør i ti Aar ved det islandste Kompagni havde han nedlagt denne Post, men vedblev at være Medlem af Kompagniet, saa længe det stod ved Magt. Da det endelig opløstes 1662, var

han en af Hovedmændene til at stifte et nyt. Han og et Par af hans Paarørende havde faaet Eneret paa at beseile omtrent det halve Island; det var ogsaa fornemlig ved de Fordele, Handelen herpaa indbragte, at han blev en saa rig Mand. Hans Rigdomme stode altid til Kongens og Landets Tjeneste i Nødens Tid, imod at han, ligesom de andre kongelige Raangivere, fik Pant i Tordegods; dette hans Gods var tilsidst noget op til mere end et heelt Baronies Størrelse. Hvorvidt det, efter hans Døds, blev til fri Eiendom, er usikkert, kun saameget vide vi, at Lystgaarden Lystrup ved Slangerup i et Aarhundrede gik i Arv til hans Efterkommere.

Midt under et saa høist bevæget Liv havde Hans Mansen ikke glemt sin gamle Kjærlighed til Bogen; at den lærde Verden ikke vilde vedkjende sig den som Videnskabsmand, der ikke havde gaaet i den sorte Skole, lader slet ikke til at have anføgtet ham i hans stille Gang. Bilde en Mand dengang have Bøger til Tjeneste, gjorde han bedst i at kjøbe sig dem selv; de offentlige Bogsamlinger havde nemlig endnu ikke stort at betyde, hvorimod vi kunne opregne en heel Skare Adelige og Uadelige, som vare Eiere af private Bibliotheker. Det var dog en Sag, som havde fine store Banffeligheder. Herhjemme klages der over, at det næsten ikke kunde betale sig at trykke Andet end Eventyr, Viser og gudelige Skrifter; de Bærker, der udgaves udenlands, kom langsomt og uordentlig til Bogellers Kundskab. Næstest var det

enten at give de danske Boghandlere, der reisste til Messen, i Kommission at indkjøbe Bøger udenlands, eller ogsaa at passere paa, naar hollandske Handelsreisende indfandt sig til visse Aarstider og bragte Pressens uheste Frembringelser med sig. I Bogladerne, paa Børsen og andetsteds i Byen var der da altid fuldt med Lærde, som gennembladede og læste i Bøgerne og kunde give ret god Anviisning til Indkjøb. Paa den Maade saae Hans Ransen sig istand til efterhaanden at skaffe sig et anseeligt Bibliothek af historiske, kosmografiske, naturvidenskabelige, juridiske, statsøkonomiske og religiøse Skrifter. Især roses hans historiske Samling, der indbefattede Alt, hvad der var trykt paa Dansk, Tydsk, Hollandsk, vel ogsaa Svensk og Islandsk. Mellem sine Boghylder tilbragte han mange af sine Fritimer, og han havde den Fornøielse, at hans Søn Hans ganske deelte hans Smag for Historien. Efter den Gamles Død overtog denne Bibliotheket, forsøgede det stadig og opstillede det i sin Gaard paa Slotsholmen, hvor dog den hele Stat ved en uheldelig Ildsbaade gik op i Luer.

Med sin Hustru Sofie havde Hans Ransen ialt ni Sønner og Døttre. Den ældste Søn, Mittel, gik samme Vej som Faderen, blev islandsk Kjøbmand og tilgiftede sig store Rigdomme. Han var en afgjort Frihedsmænd og deeltog med Iver i alle Bestræbelser for først at skaffe tilbeie og siden at hævde de kjøbenhavnske Privilegier; Faderen havde imidlertid den store Sorg at

miste ham, endnu inden han fyldte 31 Aar. Af Mittelhausens Døtre, som den Gamle tog til sig og lod opdrage, blev den Ene gift med den berømte Griffenfeldt, den Anden med en Søn af Rigshofmester Tokum Gersdorf. En af Hans Hausens Sønner, der hed ligesom Faderen, var ligeledes Kjøbmand og udnævntes endel Aar efter Faderens Død til hans Eftermand som Præsident i Kjøbenhavn. Døttrene giftedes med rige og velhavende Mænd, hvoraf den Ene, Raadmand Verche, lod sig adle og grundede den grevelig lerkhæfte Familie. Saaledes oplevede Hans Hausen mange glade Dieblikke i sit Huusliv og fine Nærmestes Kreds.

Den Gaard, han eiede og beboede, laa i Svanegade, bekvemt indrettet for hans Bedrift; efter Tidens Leilighed kunde man selv kalde den elegant. Vi kunne gjøre os en omtrentlig Forestilling om den fra vore Museer og andre Efterretninger. Svære Gibslofter med Basreliefs, mørktanstrøgne, tablede Vægge, malede med mythologiske eller bibelske Forestillinger, høie, massive Chatoller og Senge med Omhæng, smukt udskaarne, men ikke ret mange Stole hørte dengang til et velhavende Huus. Om Sommeren stod Lystgaarden Lystrup til Familiens Tjeneste. Børnene optugtedes af en Fader, der nød udeelt Høiagtelse, og en elskværdig, huuslig Moder, et levende Exempel paa Fromhed og Godgjørenhed. For Sønnerne maatte den erfarne og dannede Mand's Samtaler være vækkende; Døttrene

oplærtes til et beffedent, kvindeligt Væsen. De bleve holdte, som det sømmede sig deres Stand, og vante til Omgang med den fine Verden; de havde Piger, Tjener og Kudst til Opvartning, og Karethen havde Hans Maje- stæt selv ovenkjøbet foræret deres Fader. Men de fik neppe Lov, som hiin Tids Modedamer, til at gaae med stramt Snørlov, Pudder i Haaaret, indhyllede i en heel Skj af Taftesbaand, eller hver Dag komme paa Komedie eller Børsen, hiin Tids Østergade, hvor Boutikerne vare fulde af den nyeste Damepynt.

Hans Kansens Omgang bestod af den høiere Borgerstand, Borgermestere, Raadmænd, rige Handels- mænd, Embedsmænd. Af og til saae man en Lærd, som Tyge Brahes Discipel, den gamle, venlige Longo- montanns, eller en Adelsmand baade af den ældre og nybagte Adel; det er allerede omtalt, at en Gersdorf og Peder Griffenfeldt friede sig ind i Familien. De nærmeste Venner hørte alle til Frihedsmændene; sikkert er der derfor i fortrolige Samtaler skiftet mangt bekyndret Ord om Tydskenes Indflydelse og de herskende absolute Regjeringsgrundsetninger. Hans Kanssen gjaldt for Familiens og hele Vennekredsens Patriark, altid rede til at hjælpe med Raad og Daad, hædret og elsket af Alle.

I sine forskjellige Embedsstillinger havde han naturligtviis mange Pligter at opfylde og gjorde det med Iver; han styrede sin Stads Anliggender, gav Raad i Landets, forsaavidt man begjærede det, han sad i

Høiefteret. Med alt dette blev han ved, saa længe hans Helbred stod ham bi. Endelig begyndte Alderen at bide ogsaa paa denne sunde og kraftige Natur; han strittede en Stund inod, men maatte give tabt. Den 2den November 1667 gik han tilfængs for ikke mere at reise sig; Kræfterne toge paafaldende hurtig af. Den levende Fromhed, som havde fulgt ham hele Livet igjennem, var nu hans Trøst og Styrke paa Dødsleiet. „Aller-
 kjæreste Hjerte“, sagde han til sin Hustru, „hvorfors vil I dog saa sørge og græde, da jeg efter denne store Uro kommer til den salige Ro og Hvile hos min Frelser Jesus Kristus udi ufjelig Glæde og Herlighed.“ Han lod sig berette og tog Afsted med Hustru og Børn, idet han formanede dem til at elske hverandre; hans Testa-
 ment var gjort, hvorved baade hans Sognekirke, Hellig-
 geistkirke, og de Fattige bleve betænkte med rige Gaver: det bad han dem nu til Afsted at holde ved Magt. Den 12te November om Morgenen tidlig sov han stille hen. Begravelsen gik for sig den 25de i Helliggeistkirke, sik-
 kerlig med mere end sædvanlig Stads; ellers var Loven nøieregnende med de Borgerliges Begravelser. Et talrigt Følge viste ham den sidste Hæder; men hverken Kongen eller Nogen af de Kongelige fandtes i Følget. Hof-
 ceremoniellet var stift under det nye Regimente. I Digtalen og Mindefkriftet over ham blev der Intet sagt om hans Deeltagelse i Rigsdagen 1660; om saadanne Ting gjorde man rettest i at iagttage en dyb Tausshed,

da Eneboldsmagten allerede proklameredes som mere end en menneskelig, som en guddommelig Indstiftelse.

Hans Mandsen var, som det vil fremgaae af Skilbringen, en begejstret Fædrelandsven, en djerv, noget myndig Frihedsmand, fjern fra al Smiger for de Store: gjeennem hele hans Færd, selv hvor han bevæger sig i Hoffets Sale, mærker man den flensborgske Skipper igjen. Fast var han i sine Grundfætninger; til Slingring kjendte han ikke; uidsjær, snarraadig, uimodstaaelig, en driftig Kjøbmand, en høit dannet og begavet Mand med baade Mund og Pen til sin Raadighed viste han sig i alle Livets Forhold som en ædel, gudsfrygtig, redelig Karakter. Han havde et af disse paa een Gang gode og kloge Ansigter, som strax indgyde Tillid; hans Holdning var rank, freidig, næsten bydende og bidrog ikke Lidet til at skaffe ham den store Indflydelse.

Hans Efterflægt blomstrer endnu baade i mandlig og kvindelig Linie. Den mandlige Linie gik ligesom Stamfaderen den juridiske Vej; nu er den omplantet til Norge, hvor en af hans Etlinger har spillet en Rolle paa Stortinget. Til den kvindelige Linie høre Kragh-Suel-Binderne, Grev Frøys, Grev Lerche og en af de gersdorffske Sidelinier; ogsaa Digteren Hauch nedstammer fra ham. Maa hans egenlige Hæder end regnes fra den Livsbedrift, der gaves ham at udføre, saa kan dog dertil føies, at han ikke har nogen Stam af sin Efterflægt.